

Yhteenveto avoimuusrekisterivalmistelun kolmannesta verkkotyöpajasta

Taustaa

Työpaja toteutettiin ajanjaksolla 12.3.2021-23.3.2021. Työpajaan kutsuttiin 197 henkilöä (mm. edunvalvonnan toimijoita, kansalaisjärjestöjä, tutkijoita, viranomaisia, kansalaisjärjestöjä). Howspace-työtilassa kävi 55 osallistujaa. Työpajassa pyydettiin palautetta hankkeesta ja keskusteltiin sen puutteista, tarpeista tarkentaa joitain sen osa-alueita sekä käytetyn termistön selkeydestä ja ymmärrettävyydestä. Lisäksi keskusteltiin avoimuusrekisterin soveltamisesta ja hyödyntämisestä käytännössä sekä pyydettiin korjausehdotuksia mahdollisiin valuvikoihin. Keskustelua käytiin kolmen osallistujille osoitetun kysymyksen avulla.

Kysymykset olivat seuraavat:

- 1) Mihin kohtiin kaivattaisiin erityisesti lisää tarkennuksia? Puuttuuko ehdotuksesta jotain? Onko käytetty termistö ymmärrettävää ja riittävän selkeää?
- 2) Kerro konkreettisia tilanteita, joissa joko osaisit tai et osaisi soveltaa ehdotettua soveltamisalaa tai johon mielestäsi liittyisi epävarmuutta. Miten korjaisit mahdollisen epäselvyyden?
- 3) Miten aiot käyttää avoimuusrekisteriä? Mitä tietoa haluaisit löytää sieltä? Miten voisit hyödyntää rekisteriä oman toimintasi avaamisessa?

Lopuksi, osallistujilta kysyttiin heidän mielipidettään avoimuusrekisterin toteuttamiskelpoisuudesta. Vastaajista noin 85% oli täysin tai joksikin sitä mieltä, että ehdotus on toteuttamiskelpoinen.

Sisällysluettelo

Taustaa	1
1. Mihin kohtiin kaivattaisiin erityisesti lisää tarkennuksia? Puuttuuko ehdotuksesta jotain? Onko käytetty termistö ymmärrettävää ja riittävän selkeää?	3
Soveltamisala ja sen rajoitukset	3
Rekisteröinti	4
Yhteydenpidon tavat ja niiden määrä	5
Kansalaisjärjestöt ja yhdistykset.....	5
Vaikuttamistoiminta muiden yhteisöjen kautta.....	6
Uhkasakot ja valvonta	6
2. Kerro konkreettisia tilanteita, joissa joko osaisit tai et osaisi soveltaa ehdotettua soveltamisalaa tai johon mielestäsi liittyisi epävarmuutta. Miten korjaisit mahdollisen epäselvyyden?	7
Yhteydenpidon muodot ja ennakoitavuus	7
Vaikuttamistoiminta yhteisöjen kautta ja eri yhteisöjen mahdollisuudet soveltaa.....	8
Soveltamisala.....	8
3. Miten aiot käyttää avoimuusrekisteriä? Mitä tietoa haluaisit löytää sieltä? Miten voisit hyödyntää rekisteriä oman toimintasi avaamisessa?.....	11
Esitetyn ehdotuksen toteuttamiskelpoisuus	13
Liitteet.....	14
Liite 1. Verkkotyöpajaan kutsutut organisaatiot	14
Liite 2. Verkkotyöpajassa annetut kommentit	16
Kommentteja antaneet organisaatiot	16
1. Mihin kohtiin kaivattaisiin erityisesti lisää tarkennuksia? Puuttuuko ehdotuksesta jotain? Onko käytetty termistö ymmärrettävää ja riittävän selkeää?	17
2. Kerro konkreettisia tilanteita, joissa joko osaisit tai et osaisi soveltaa ehdotettua soveltamisalaa tai johon mielestäsi liittyisi epävarmuutta. Miten korjaisit mahdollisen epäselvyyden?	28
3. Miten aiot käyttää avoimuusrekisteriä? Mitä tietoa haluaisit löytää sieltä? Miten voisit hyödyntää rekisteriä oman toimintasi avaamisessa?.....	31

1. Mihin kohtiin kaivattaisiin erityisesti lisää tarkennuksia? Puuttuuko ehdotuksesta jotain? Onko käytetty termistö ymmärrettävää ja riittävän selkeää?

Tässä osiossa ehdotus avoimuusrekisteristä sai yleisellä tasolla kannatusta ja tukea, mutta myös ehdotuksia tarkennuksiksi ja lisäyksiksi. Hankkeen meriiteiksi nähdään sen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä lisäävä vaikutus ja sen valmistelua kehuaan perustelluksi ja huolelliseksi. Keskustelijat kokivat tärkeäksi sen, että rekisteri on selkeä ja yksiselitteinen. Eniten huomiota kiinnitettiin ehdotuksen soveltamisalaan ja sen selkeyteen useissa eri aihealueissa. Osallistujat näkivät ehdotuksen avoimuusrekisteristä jatkuvana prosessina – muun muassa sen soveltamisalan laajentamista olisi tarvittaessa mahdollista laajentaa tulevaisuudessa. Käytyä keskustelua rekisterin kaipaamista tarkennuksista ja puutteista sekä termistön selkeydestä avataan seuraavaksi laajemmin teemoittain.

Soveltamisala ja sen rajoitukset

Valtaosa kommentoijista pitää perusteltuna sitä, että rekisteri otettaisiin käyttöön suppealla soveltamisalalla, jota mahdollisesta tarvittaessa laajennettaisiin tulevaisuudessa. Näin voitaisiin varmistaa avoimuusrekisterin toimivuus ja helppokäyttöisyys sen alkutaipaleella sekä välttää yhteistyön ja vuoropuhelun kangistumista

Kommenttien ja tykkäysten perusteella suosituin rajausta soveltamisalaksi oli ministereihin, kansanedustajiin ja heidän avustajiinsa, ministeriöihin ja eduskuntaan kohdistuva vaikuttaminen. Tämä poikkeaa ehdotuksen nykymuodosta siten, että siitä puuttuu valtion virastot. Kyseistä kapeampaa rajausta puolsivat monet elinkeinoelämän organisaatiot. Perusteluiksi esitettiin, että valtaosa lainsäädäntö- ja budjettivaikuttamisesta kohdistuu näihin toimijoihin ja että läpinäkyvyys yhteydenotoissa poliittisiin päättäjiin olisi erityisen olennaista. Helsingin yliopiston tutkija Paul Tiensuu esitti tähän kriittisen huomion ja ehdotti pysymistä ehdotuksen mukaisessa rajauksessa, joka voisi tuottaa enemmän uutta tietoa aiemmin piiloon jääneistä lobbauksen kohteista.

Osallistujat pitävät mahdollisena, että tulevaisuudessa soveltamisalan voisi tarvittaessa ulottaa myös kuntien ja maakuntien poliittiseen päätöksentekoon. Helsingin kaupunki muistuttaa, että kuntiin ja kaupunkeihin kohdistuu jo nyt suoraa yhteydenpitoa, jonka takana on merkittäviä

intressejä. Ehdotuksessa olevaa soveltamisalan rajausta Helsingin kaupunki pitää kuitenkin hyvänä, sillä rekisterin soveltaminen kuntasektoriin voisi olla haastavaa. Helsingin yliopiston tutkija Laura Nordström puolestaan pyytää lisäperusteluja omistajaohjauksen rajaamiseksi pois ja harmittelee ryhmäkanslioiden ulkopuolelle jäämistä, joskin pitää tätä perusteltunakin.

Kaupan liitto perustelee laajasti miksi valtion virastot tulisi alkuun rajata soveltamisalan ulkopuolelle. Kun rekisterin käytöstä on saatu riittävästi kokemusta, voitaisiin virastojen asemaa harkita uudelleen. Liiton mukaan virastojen mukanaolo lisäisi huomattavasti edunvalvontatoimijoiden hallinnollista taakkaa tilanteessa, jossa rekisterin toimivuudesta ei vielä ole tarpeeksi tietoa tai varmuutta. Seurauksena voisi olla ongelmia rajanvedossa ja vaikuttamistoiminnan tulkinnoissa. On epäselvää, kuinka moneen yritykseen tai yhteisöön avoimuusrekisteri tulisi vaikuttamaan, joten kaupan liitto toivoo oikeusministeriön toteuttavan perusteellisen vaikutustenarvioinnin soveltamisalan piiriin tulevien rekisteröitymisvelvollisten määrästä, niin asiantuntijaehdotuksen kuin kapeammalla, liiton itse esittämällä rajauksella. Samalla tulisi selvittää yrityksille ja muille yhteisöille aiheutuvat kustannukset eri soveltamisrajoituksista.

Tarkennuksia esitettiin tehtävän siihen, miten laajasti soveltamisala koskee ministeriöiden ja virastojen työntekijöitä ja tulkitaanko valtioiden virastoihin myös julkista valtaa harjoittavat organisaatiot, kuten esimerkiksi Suomen metsäkeskus. Lisäksi kommentteissa pohdittiin esimerkiksi kaupunginosayhdistysten velvollisuutta liittyä avoimuusrekisteriin ja sitä, minkä tahon tehtäväksi tulee tulkita merkittävän yhteiskunnallisen intressin olemassaoloa.

Kommenteissa pidettiin tärkeänä säätää selkeät kriteerit satunnaisen ja suunnitelmallisen vaikuttamistoiminnan erottamiseksi, jotta satunnainenkaan vaikuttamistoiminta ei jäisi liiaksi piiloon. Asiaan liittyen elinkeinoelämän keskusliitto ehdottaa täsmennystä, jossa satunnaisuuden määritelmässä korostettaisiin ennalta suunnittele mattomien ja satunnaisten kohtaamisten rajaamista sääntelyn ulkopuolelle. Yhtä lailla tavanomainen asiointi viranomaisissa tulisi EK:n mukaan määritellä tarkasti niin, että yritysten oikeuksia ja velvollisuuksia yksittäistapauksissa koskeva asiointi olisi raportoinnin ulkopuolella.

[Rekisteröinti](#)

Osallistujat esittävät, että rekisteröitymisvelvollisilta vaadittavien perustietojen ja raportoitavien tietojen tulisi olla helposti, yksiselitteisesti ja riittävän yleisellä tasolla kirjattavia. Kommenttien mukaan tavoitteena tulisi olla liiallisen hallinnollisen taakan välttäminen ja pitäytyminen aiheittain

ja henkilöittäin raportoitavissa yhteydenpitoilmoituksissa. Myös tilikauden vaikuttamistyön resurssien tarkoitusta ja sisältöä olisi hyvä avata yksiselitteisesti, sillä sen koetaan jääneen vielä epäselväksi.

Yhteydenpidon tavat ja niiden määrä

Osallistujat kokivat ehdotuksen kirjausten yhteydenpidon tavoista ja määristä tarvitsevan selkeyttämistä, vaikkakin sen tavoitteet nähtiin pääosin ymmärrettävinä ja perusteltuina. Yksi täsmennettävä kohta on yhteydenpidon määritelmä, jonka tulisi työmäärältään olla tarkoituksenmukainen ja tarkka. Tässä kohtaa on myös otettava huomioon pienet rekisteröitymisvelvolliset yritykset, joiden toimintaa liian raskas raportointivelvoite ei saisi rajoittaa. Aiheiden kirjaamisesta esitetään tehtävän mahdollisimman tarkkaa, jotta rekisteri olisi informatiivinen. Yksi ratkaisuehdotus tähän olisi käyttää ei-velvoittavia esimerkkejä.

Kaupan liitto kritisoi ehdotusta siitä, että se säilyttää rekisteröitymisvelvolliselle toimia, jotka voisi nähdä kuuluvan lobbauksen kohteelle. Sen vuoksi liitto ehdottaa harkittavaksi yhteydenpidon kohteiden listaamista aihekohtaisesti ilman lukumääriä tai yksityiskohtaisia yhteydenpidon tapoja. EK ja Teknologiateollisuus puolestaan kannattaisivat yhteydenpitotapojen raportointia ylätasoisesti (esim. keskustelu, kirjeenvaihto) ja keskusteluja koskeneiden teemojen listaamista ilman tarkempaa määrittelyä siitä, kuinka monta kertaa yksittäisistä teemoista on puhuttu. Muistiossa kuvattua yhteydenpitojen määrien raportoinnin suuruusluokkia pidettiin hyvinä, mutta lisäksi esitettiin esimerkiksi yhden sähköpostiviestiketjun laskemista yhdeksi yhteydenpitokerraksi. Paul Tiensuu tosin huomauttaa tällaisen mallin epätarkkuudesta ja esittää yhteydenpitotavan raportoimiseen avointa tekstilaatikkoa.

Kansalaisjärjestöt ja yhdistykset

Keskustelua herätti myös avoimuusrekisterin soveltuminen kansalaisjärjestöihin ja yhdistyksiin, joiden takana voi myös olla merkittäviä yhteiskunnallisia intressejä. Tarkennuksia kaivattiin kansalaisjärjestöjen vaikuttamistoiminnan resurssien ilmoittamisesta ja rekisteröintivelvollisuudesta esimerkiksi kaupunginosayhdistysten osalta. Kysymyksenä esitettiin, että kenen vastuulla on tulkita yhteiskunnallisen merkittävyyden astetta kansalaisjärjestöjen harjoittaman vaikuttamistoiminnan osalta.

Vaikuttamistoiminta muiden yhteisöjen kautta

Kirjausta vaikuttamistoiminnasta muiden yhteisöjen kautta ehdotettiin muutettavaksi ja täsmennettäväksi useassa kommentissa. EK:n ja finanssialan huolena on nykyisen muotoilun johtaminen päällekkäisyyksiin vaikuttamistoiminnan raportoimisessa. Jotta vaikuttamistoiminnasta laajuudesta saisi oikeanlaisen kuvan, tulisi kirjauksen velvoitetta yksinkertaistaa. EK:n ehdotuksessa toimijat ilmoittaisivat mahdolliset jäsenyytensä muissa yhteisöissä ja myös tiedon siitä, mitkä tietyn yhteisön järjestöt vaikuttavat samaan teemaan. Kaupan liiton mielestä riittävää olisi kertoa mahdolliset jäsenyydet erilaisissa yhteisöissä perusilmoituksessa. Liiton mukaan on selvää, että tällainen avoimuusrekisteriin rekisteröitynyt yhteisö tekee edunvalvontaa myös jäsentensä puolesta tai suostumuksella asioissa, joita yhteisön oma toimintailmoitus koskee. Myös Helen peräänkuulutti yksiselitteisyyttä toimintailmoituksen pakollisissa kohdissa ja kaipasi tarkennusta muiden yhteisöjen kautta tapahtuvaan vaikuttamistoimintaan. Näin ollen voitaisiin välttää tilanteita, joissa vaikuttamistoimintaa harjoittaviin tahoihin kohdistuisi kritiikkiä epäselvän rekisterin takia.

Uhkasakot ja valvonta

Uhkasakkojen sisällyttämistä ehdotukseen pidettiin hyvänä asiana, mutta sen edellytysten toteutumisen todettiin olevan epäselvää. Esimerkiksi EK painotti uhkasakkomenettelyprosessiin joutumisen kynnyksen yksiselitteisyyden tärkeyttä, jotta rekisteröityneet toimijat voivat toimia sääntelyn mukaisesti.

Vaikuttamistoimintaa valvovan rekisteriviranomaisen toiminnasta haluttiin kuulla lisätietoja. Viestinnän ammattilaiset ry pyytää lisätietoja siitä, miten rekisteriviranomainen toimii, sen resursseista ja käytettävistä prosesseista. Täsmennystä toivotaan myös taloudellisen tai yhteiskunnallisen merkittävyyden arvioinnin tekemiseen ja sen kriteeristöön. Lisäksi tiedustellaan, miten valvotaan ettei rekisterin ulkopuolelle määritellyistä tahoista muodostu kiertotietä lobbaukselle.

2. Kerro konkreettisia tilanteita, joissa joko osaisit tai et osaisi soveltaa ehdotettua soveltamisalaa tai johon mielestäsi liittyisi epävarmuutta. Miten korjaisit mahdollisen epäselvyyden?

Perusilmoitukseen liittyvät teemat koettiin lähtökohtaisesti selkeiksi. Toimintailmoituksesta ja yleisesti soveltamisalan rajauksista tuli keskustelualustalle jonkin verran kommentteja. Keskustelua aiheutti erityisesti se, miten sääntelyn piiriin tuleva edunvalvonta erotetaan muusta yhteydenpidosta rajatapauksissa. Keskustelussa pidettiin tärkeänä, että määrittely ja toimintamallit ovat selkeitä kaikille toimijoille. Kommenteissa aihepiireinä toistuvat tavanomaisen viranomaisissa asioinnin määrittelyn haasteet, satunnaisen vaikuttamistoiminnan määrittely ja erottelu sekä ennakkoinnin haastavuus.

Yhteydenpidon muodot ja ennakoitavuus

Kommenteissa tuotiin esille, että yhteydenpitojen määrä ja tavat voivat taipua hankalasti siihen, että yhteydenpidosta voitaisiin tarkoituksenmukaisesti ilmoittaa. Esimerkiksi Viestintätoimisto Kreab Oy toi esille, että *”Voi tulla kiihkeä päätösvaihe, jossa edunvalvoja on päivän mittaan useilla puheluilla, tekstareilla tai sähköposteilla yhteydessä päättäjään. Nämä yhteydenotot tulee aggregoida, koska joka välillä ei ehdi rekisteriä päivittää.”* Toisaalta kirjaaminen saattaisi aiheuttaa vaikeuksia myös siksi, ettei toimeksiantoja ole välttämättä rajattu ajallisesti tai suoraan tehtävien kautta. Tähän kiinnitti huomiota Fipra Finlandin edustaja: *”Monet toimeksiannot ovat ilman aika- ja tehtävärajoituksia. Näiden kirjaaminen asianmukaisesti on käytännössä mahdotonta. Asiakkaan budjetti ei aina erittele vaikuttamistyötä muusta työstä.”*

Yhteydenpidon mahdolliset ennakointivaikeudet nousivat esille muutamissa kommenteissa. EK piti rekisterin toimintaa pääosin selkeänä, mutta toivoi täsmennystä toimintailmoitukseen erityisesti sattumanvaraisten ja suunnittelemattomien kohtaamisten kirjaamisen osalta: *”Rekisterin toiminta vaikuttaa selkeältä sen osalta, että milloin perusilmoitus tulee tehdä ja pääosin sen osalta, mitä toimintailmoitukseen tulee kirjata. Toimintailmoitukseen raportoitavien tietojen sisältöä olisi hyvä vielä selkeyttää, erityisesti edelliseen kysymykseen vastauksen sisällön mukaisella tavalla. Erityisesti täsmentämistä vaatisi edelleen se, että sattumanvaraista ja suunnittelematonta raportoitavan henkilön kohtaamista jossain ei tarvitsisi raportoida, jotta raportointivelvollinen voisi toimia oikein.”* Myös Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry:n edustaja toi esille rekisteröintitarpeen ennakkoinnin

haasteet: *"Yhteydenpidon luonnetta ja sen mahdollista kehittymistä voi olla haastavaa arvioida ennakkoon. Tämä voi tehdä haasteelliseksi rekisteröitymisen etukäteen sellaisten tahojen kohdalla, joille lobbaus ei ole osa perustehtävää eikä tarvetta tunnusteta."*

Vaikuttamistoiminta yhteisöjen kautta ja eri yhteisöjen mahdollisuudet soveltaa

Vaikuttamistoiminta muiden yhteisöjen kautta herätti keskustelua. Rekisteröinnin velvollisuuksien jako tuli esille Helenin kommentissa, jossa Helenin edustaja myös esitti ratkaisuehdotuksen esittämälleen ongelmalle: *"Vaikuttamistoiminta muiden yhteisöiden kautta: Yrityksen edustaja pitää puheenvuoron toimialajärjestön järjestämässä tilaisuudessa ja yleisössä on myös sääntelyn alaa kuuluvia päättäjiä. Kenen kuuluu merkitä päättäjät rekisteriin? Yksittäisellä toimijalla ei ole tämän raportointiin riittävää tietoa, eikä resursseja. Korjausehdotus: Toimialajärjestön tai muun yhteisön vaikuttamistoiminnan ilmoittamisesta rekisteriin on vastuussa kyseinen järjestö tai yhteisö paitsi jos järjestö/yhteisö tekee vaikuttamista vain tuon yksittäisen jäsenen tai yrityksen puolesta (tosin yhteisö tai toimialajärjestö ei yleensä saa tehdä työtä vain yksittäiselle jäsenelleen)."*

Myös Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry kiinnitti huomiota samaan teemaan: *"Monet organisaatiot toimivat erilaisissa verkostoissa, jotka ovat luonteeltaan vakiintuneita tai hyvin lyhytkestoisia ja löyhiä. En täysin hahmota, miten verkoston yhteinen vaikuttaminen on ajateltu kirjattavaksi tai järkevästi organisoitavaksi."* Luoto huomautti myös sosiaalisen median verkostoista ja suhteesta lain soveltamisalaan: *"Toiminnan medianeutraaliuden ymmärrän, mutta jään pohtimaan missä twittareiden, facebook-kavereiden ja someryhmien aikakaudella aidosti kulkee raja lain soveltamisessa?"*

Keskustelussa esiin nousivat eri toimijoiden mahdollisuudet käyttää avoimuusrekisteriä vaaditusti. Helsingin yliopiston puolelta tuotiin esille, että pienen yrityksen edustajan saattaisi olla vaikeaa erottaa kansalaisvaikuttamista ja sääntelyn piiriin tulevaa edunvalvontaa. Myös Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry toi esille sitä, että avoimuusrekisterin velvoitteiden arviointi saattaa olla haastavaa etenkin pienemmille yhteisöille ja vapaaehtois pohjalta toimiville yhteisöille.

Soveltamisala

Kommenteissa nousi esille tarve selkeyttää sitä, millainen yhteydenpito ylipäätään katsotaan soveltamisalaan sisältyväksi vaikuttamiseksi. Edunvalvontafoorumien edustaja painotti julkisen ja yksityisen kumppanuutta ja vuoropuhelua tärkeänä. Epäselvyydet soveltamisalassa eivät saisi vaikeuttaa rekisterin käyttöönottoa. Edunvalvontafoorumien puolelta koettiin, että etenkin

satunnaisen vaikuttamistoiminnan ja tavanomaisen viranomaisissa asioinnin määrittelyt olivat haastavia.

Yksipuoliset kutsut ja kontaktointirytykset tulivat esille pohdittaessa avoimuusrekisterin soveltamisalaa. Helenin edustaja huomautti, että soveltamisalan rajaus ei olisi tarkoituksenmukainen tilanteissa, joissa julkiseen tilaisuuteen on kutsuttu satoja päättäjiä, joista osa ei reagoi kutsuun mitenkään eikä tule paikalle tilaisuuteen. Helen esitti, että *”rekisteriin merkittäisiin yhteydenpidon kohteiksi vain sellaiset henkilöt, jotka ovat osallistuneet sidosryhmätilaisuuteen”*. Samaa mallia ehdotettiin sellaisten kontaktointirytysten kohdalla, joihin ei vastata eikä *”aitoa yhteyttä synny millään tasolla”*. Korjausedotuksen mukaan *”rekisteriin merkittäisiin yhteydenpidon kohteiksi vain sellaiset henkilöt, joiden kanssa on vuorovaikutusta eli heidän kanssaan pidetään tapaaminen tai aiheesta keskustellaan jollain muulla tavoin”*.

Kaupan liiton edustaja toi esille soveltamisalan ja määrittelyjen haasteita tilanteessa, jossa tehdään jonkinlaista valmistelutyötä yhteistyössä viranomaisen kanssa ja mahdollisesti viranomaisen aloitteesta. Tilanne koettiin epäselväksi, kun toiminta ei ole selkeästi soveltamisalan sisällä eikä toisaalta ulkopuolellakaan. *”Kuluttaja-asiamies antaa linjauksia, joista osa valmistellaan yhdessä sidosryhmiä edustavien toimijoiden kanssa. Esimerkiksi alennusilmaisuja markkinoinnissa koskevan linjauksen kuluttaja-asiamies on laatinut linjauksen yhdessä Kaupan liiton kanssa. Onko tällainen, mahdollisesti viranomaisen aloitteesta, tapahtuva valmistelutyö avoimuusrekisterin piiriin kuuluvaa lobbausta vai ei, kun kyse ei ole tavanomaisesta asioinnista viranomaisessa eikä toisaalta varsinaisesta työryhmästä, vaikka yhteistyötaho(t) mainitaan nimeltä?”* Kaupan liitto esitti tilanteen korjaamiseksi kahta eri ratkaisuehdotusta: *”Epäselvyys on korjattavissa poistamalla valtion virastot soveltamisalasta (yksinkertainen ratkaisu). Vaihtoehtoisesti epäselvyys voidaan korjata jättämällä soveltamisalan ulkopuolelle viranomaisen asettamaan työryhmään osallistumisen ohella sellainen yhteistyö, jossa edunvalvojan rooli ja mukanaolo on viranomaisen toimesta tai puolesta vahvistettu tai todettu (monimutkaisempi ratkaisu).”*

Keskustelussa nousi esille ehdotus avoimuusrekisterin soveltamisalan rajoittamisesta alkuvaiheessa koskemaan eduskuntaa, hallitusta ja ministeriöitä. Toiveena oli, että avoimuusrekisteriä opeteltaisiin käyttämään ensin pienemmässä mittakaavassa, jonka jälkeen sitä voisi laajentaa virastoihin ja kuntatasolle. Ehdotuksen tästä toi esille Edunvalvontafoorumin edustaja.

Tekir Oy nosti esille useita yksittäisiä tilanteita, jotka saattaisivat herättää kysymyksiä käytännön soveltamisessa. Eri yhteydenpidon muodot ja niiden suhde soveltamisalaan, henkilöiden kaksoisroolit ja käytännön raportoinnin kysymykset tulivat kommentissa esille: ” - *Miten tulkitaan esimerkiksi laajasti lähetettävät uutiskirjeet? Joskus päätöksentekijä voi olla myös tällaisen uutiskirjeen tilaaja omasta aloitteestaan.*

- *Merkittävä osa vaikuttajaviestinnän ammattilaisten työstä on käydä jatkuvaa dialogia päätöksentekijöiden kanssa ja luoda yleistä poliittista tilannekuvaa. Tällaisella tehtävällä ei ole suoraa toimeksiantajaa, mutta se voi hyödyttää useaa asiakasta esimerkiksi poliittisessa raportoinnissa. Miten yleinen yhteydenpito, joka ei ole kenenkään suoraan antama toimeksianto, tulisi raportoida?*

- *Yhteydenpidon aiheiden tarkkuustaso on usein esimerkiksi "digitalisaatio valtionhallinnossa", "sote-uudistus" tai "veropolitiikan kehitys" ilman, että kyseessä olisi yksittäiseen lakihankkeeseen vaikuttaminen. Miten voidaan taata riittävän tarkka raportointi? Nykymuotoinen ohjeistus sopii hyvin yksittäisiin lakihankkeisiin vaikuttamiseen, mutta huonosti viestintätoimistojen toteuttamaan tiedonhankintaan ja skenarointiin.*

- *Tavanomaiseen yhteydenpitoon tulisi sisällyttää julkisen hankintaprosessin lisäksi palvelujen tarjoaminen. Useat viestintätoimistot saattavat tarjota palveluja kohteille myös muutoin kuin julkisen hankintaprosessin kautta.*

- *Miten tulisi raportoinnin osalta kohdella ns. "kaksoisrooleja", joissa esimerkiksi puolue- tai järjestötoiminnassa mukana oleva henkilö toimii myös esim. viestintätoimistossa tai edunvalvontaorganisaatiossa? Nyt ajatuksena on selvästi, että kaikki yhteydenpito tulisi rekisteröidä, joten esimerkiksi saman ympäristösuojeluyhdistyksen hallituksen jäsenten vuorovaikutus tulisi kirjata? Tämä tulisi jotenkin järkevästi rajata raportoinnin ulkopuolelle.”*

3. Miten aiot käyttää avoimuusrekisteriä? Mitä tietoa haluaisit löytää sieltä? Miten voisit hyödyntää rekisteriä oman toimintasi avaamisessa?

Kommenteissa nousi esille avoimuusrekisterin monipuoliset käyttömahdollisuudet ja hyödyt eri sidosryhmille. Eniten avoimuusrekisteriä arvioitiin käytettävän vaikuttamisen tutkimiseen sekä yhteisön toiminnan avaamiseen sekä sisäisesti että ulkoisesti. Käyttötarkoitukset vaihtelivat hieman sidosryhmien mukaan, mutta avoimuusrekisteristä koettiin olevan hyötyä laajasti.

Toiminnan avaaminen koettiin yhdeksi olennaisimmista käyttötarkoituksista. EK nosti esille olennaisena yhteisön oman toiminnan avaamisen: *”Mielestämme rekisteröitymisvelvolliselle yhteisölle keskeinen arvo rekisterissä on se, että yhteisö voi avata omaa toimintaansa kuvatakseen avoimesti, mitä yhteisön vaikuttamistoiminta sisältää ja missä määrin sitä tehdään”*. Myös Kaupan liiton edustaja korosti avoimuusrekisterin käyttöä toiminnan avaamisessa: *”Rekisteri voi olla hyödyllinen lisä Kaupan liiton kaltaisen toimialajärjestön edunvalvontatyön kuvaamiseen ja toiminnan avaamiseen, etenkin jos rekisteritietojen ylläpito ei ole liian työlästä ja tiedot saadaan nivottua osaksi organisaation omaa viestintää edunvalvonnan tavoitteista ja tavoista”*. Samoilla linjoilla oli Marttaliitto: *”Viimeiseen ja ensimmäiseen kysymykseen: Avoimuusrekisteri voi olla myös mahdollisuus osoittaa oman organisaation jäsenille (esimerkiksi kun puhutaan etujärjestöistä) näkyvästi, että olemme ajaneet meille tärkeitä asioita ja ketä olemme aiheilla kontaktoineet”*.

Vaikuttamisen tutkimista korostivat erityisesti journalismi-, viestintä, ja tutkimustaustaiset tahot. Helsingin yliopiston puolelta uskottiin avoimuusrekisteristä olevan hyötyä suomalaisen lobbauksen analyysissa. Tutkivan journalismin yhdistyksen edustaja korosti kommentissaan avoimuusrekisterin käyttötarkoituksia journalistisessa toiminnassa: *”Toimittajat luonnollisesti käyttävät rekisteriä yhteiskunnallisen päätöksenteon ja siellä tapahtuvan vaikuttamisen avaamiseen. Vaikka päivitystahti on hidas (puoli vuotta), rekisteri antaa edes jonkinlaista näkemystä siihen, millaista vaikuttamista vallan kulisseissa tapahtuu, mistä aiheista ja keihin kohdistettuna. Nämä tiedot voivat olla erittäin suureksi hyödyksi muun muassa silloin, kun jonkin päätöksen taustoista halutaan lisätietoja ja löytää ihmisiä, jotka siitä osaavat kertoa.”* Viestinnän ammattilaisten edustaja oli käytön suhteen edellisten kanssa samoilla linjoilla: *”Lobbauksen tutkimusta tulisi samaan aikaan lisätä. Hyvin kiinnostavaksi muodostuu seurata, kuinka paljon euroja käytetään kunkin aiheen lobbaukseen, mitkä organisaatiot lobbaavat, mitä toimistoja suositaan ja kenen etua lobbauksen*

kohteissa lopulta ajetaan. Tutkimuksen kautta rekisterin avoimuuden vaade tulee näkyväksi."

Journalististen ja tutkimuksellisten käyttötarkoitusten lisäksi muiden tahojen vaikuttamistoiminnan seuranta voi olla mielekästä laajemmin eri sidosryhmissä. Helen totesi, että avoimuusrekisteri mahdollistaa muiden tahojen vaikuttamistyön seuraamisen.

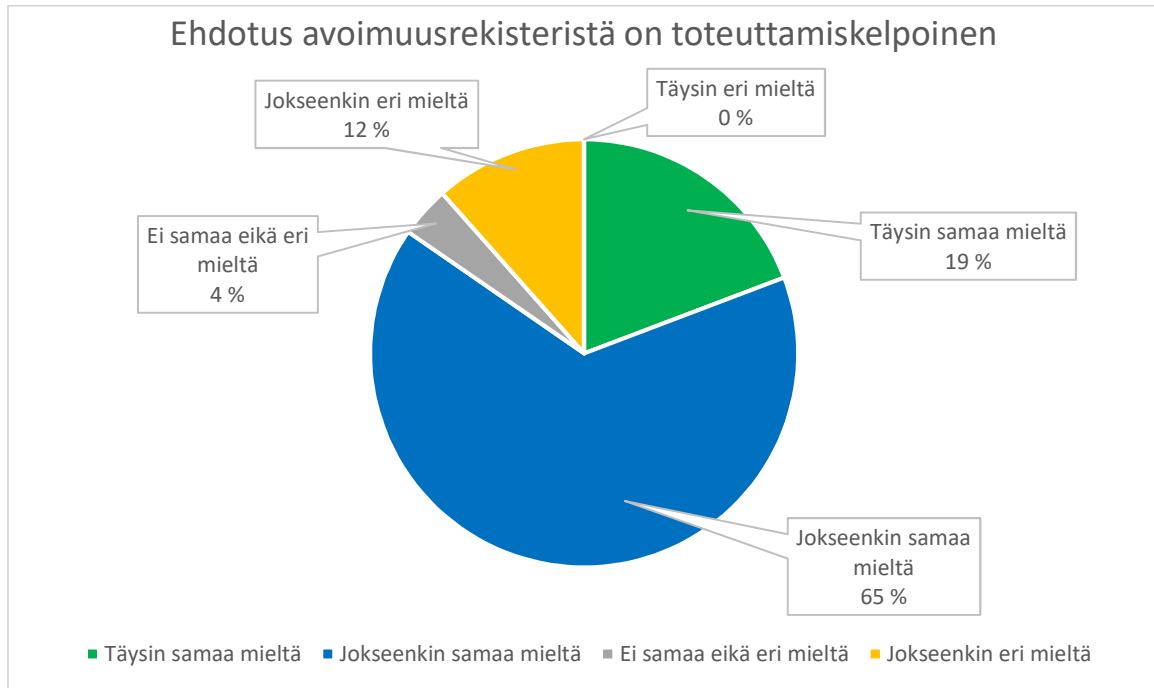
Viestintätoimisto Kreab Oy korosti avoimuusrekisterin yhteydenpitoa selkiyttävää vaikutusta: *"Parhaimmillaan rekisteri hahmottaa yhteiskunnan voimakentät (power mapin), joka selkiyttää ja rationoi yhteydenpitoa"*. Kreab Oy toi esille myös rekisterin mahdollista käyttöä väärin esimerkiksi maalitukseen: *"Viisas päättäjät kuuntelee erilaisia, jopa vastakkaisia näkemyksiä, ja päättää sitten harkintansa mukaan. Rekisteriä ei saisi väärinkäyttää päättäjän tai edunvalvojan maalitukseen tai ahdisteluun sillä perusteella, että on puhuttu "vääristä" asioista. Tämä on EU-rekisterin ongelma. Päättäjillä on houkutus kieltäytyä tapaamasta turkis-, savuke-, turve- tai muiden "tuomittujen" alojen edustajia välttääkseen joutumasta aggressiivisen NGO:n nettipainostuksen kohteeksi. Näin päätöksenteossa korostuvat kiellot rakentavan ratkaisun hakemisen sijasta. Pitää siis arvostaa päättäjiä, jotka perehtyvät monipuolisesti ennen päätöstään."* Maalittamisen teemaan kiinnitti huomiota myös Marttaliitto: *"Mielestäni on kuitenkin tärkeä pointti, minkä Matti Saarinen alla nostaa esille: "Rekisteriä ei saisi väärinkäyttää päättäjän tai edunvalvojan maalitukseen tai ahdisteluun sillä perusteella, että on puhuttu "vääristä" asioista." Lisäksi asia voi nousta ongelmaksi toisinkin päin. Voidaan ihmetellä (kun ei tarkemmin taustoja tiedetä), miksi jokin toimija on juuri tiettyyn ministeriin yhteydessä, jos vaikka ministerin ala ei kohtaa toimijan alan kanssa. Kun rekisteristä on mahdollista nähdä ne kaikki tahot, jotka ovat kontaktoineet vaikuttamistarkoituksessa vaikkapa yksittäistä kansanedustajaa, on pelkona, että näiden tavattujen tahojen perusteella vedetään väärinä johtopäätöksiä. Varsinkin silloin, jos tavatut tahot eivät kohtaa omien intressien kanssa. Tämä on keskustelun arvoinen aihe, miten estää väärinkäytökset."*

Finanssiala ry toi kommentissaan käyttöön liittyen esille, että käyttömahdollisuuksien takaamiseksi rekisteriin kerättävien tietojen johdonmukaisuus on tärkeää. Hän totesi, että *"Esimerkiksi päällekkäisyyden poistaminen "Vaikuttamistoiminta muiden yhteisöjen kautta" olisi hyvä korjata."*

Fipra Finlandin edustaja oli ainut, joka ei uskonut käyttävänsä avoimuusrekisteriä lainkaan.

Esitetyn ehdotuksen toteuttamiskelpoisuus

Viimeiseksi työpajan osallistujilta kysyttiin monivalintakysymys avoimuusrekisterin toteuttamiskelpoisuudesta. Heitä pyydettiin vastaamaan kysymykseen: ”Pidätkö esitettyä ehdotusta toteuttamiskelpoisena?”

Kysymykseen tuli 26 vastausta, joista valtaosa – 22 vastaajaa (n. 85% vastaajista) – oli täysin sitä mieltä (5) tai jokseenkin sitä mieltä (17), että ehdotus on toteuttamiskelpoinen. Yksi vastaaja ei ollut samaa eikä eri mieltä väittämän kanssa ja kolme vastaajaa oli jokseenkin eri mieltä. Yksikään vastaaja ei ollut täysin eri mieltä väitteestä.

Liitteet

Liite 1. Verkko-työpajaan kutsutut organisaatiot

Aalto-yliopisto
Akava ry
Bayer Oy
Blic Oy
Celia
Digi- ja väestötietovirasto
DNA Oyj
Eduskunta
Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Elintarviketeollisuusliitto ry
Ellun Kanat Oy
Energiateollisuus ry
Etelä-Savon Maakuntaliitto
Eurofacts Oy
FiCom
Finanssiala ry
Finnwatch
Firma Brutto Oy
F-Secure Oyj
Helsingin kaupunki
Helsingin yliopisto
Hyvinvointiala HALI ry
Journalistiliitto
Julkisen sanan neuvosto
Jyväskylän yliopisto
Kansalaisareena ry
Kaupan liitto ry
Kaiku Helsinki
Kehitysvammaliitto ry
Kemiateollisuus
Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry
Keskuskauppakamari
Keva
Kiinteistöväälitysalan Keskusliitto
Kopioisto ry
Kotimaisten kielten keskus
Kreab Oy
KT Kuntatyönantajat ry
Linja-autoliitto ry
Lääketeollisuus ry
Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

Mailand Communications Oy
Manifesto Oy
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry
Markkinoinnin, teknologian ja luovuuden liitto MTL ry
Marttaliitto ry
Medialiitto
Medita
Metsäteollisuus ry
MIELI Suomen Mielenterveys ry
Miltton Group Oy
Moniheli ry
Naisasialiitto Unioni ry, Kvinnosaksförbundet Unionen rf
Natur och Miljö rf
Neste Oyj
Netprofile Finland Oy
Näkövammaisten liitto ry
Open Knowledge Finland ry
Opetus- ja kulttuuriministeriö
Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
Oulun kaupunki
Palta
PAF - Ålands Penningautomatförening
Philip Morris Finland Oy
Pohjoisranta BCW Oy
Pohjolan Voima Oyj
ProCom – Viestinnän ammattilaiset ry
Rakennusteollisuus RT ry
Rud Pedersen Public Affairs Company Oy
SámiSoster ry
Sisäministeriö
Sivistystyönantajat, Sivista
Sosiaali- ja terveysministeriö
STTK ry
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
Suomen Asianajaliitto ry
Suomen Kotiseutuliitto ry
Suomen Kuntaliitto ry
Suomen Kylätoiminta ry
Suomen nuorisovaltuustojen kattojärjestö Allianssi ry
Suomen Nuorkauppakamarit ry
Suomen Olympiakomitea ry
Suomen Partiolaiset – Finlands Scouter ry
Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK
Suomen Punainen Risti ry
Suomen Tekstiili & Muoti ry

Suomen Yrittäjät ry
Tampereen yliopisto
Tekir Oy
Teknologiateollisuus ry
Teollisuusliitto ry
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
Transparency International Suomi ry
Turun yliopisto
Tutkivan journalismin yhdistys
Työ- ja elinkeinoministeriö
Ulkoministeriö
UPM-Kymmene Oyj
Vaasan yliopisto
VALLI ry
Valtion kehitysyritys Vake Oy
Valtioneuvoston kanslia
Valtiontalouden tarkastusvirasto
Valtiovarainministeriö
Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry
Vanhustyön keskusliitto - Centralförbundet för de gamlas väl ry
Veikkaus Oy
Ympäristöhallinto
Ympäristöministeriö

Liite 2. Verkkotyöpajassa annetut kommentit

Kommentteja antaneet organisaatiot

Aalto-yliopisto
Edunvalvontafoorumi
EK
Elisa Oyj
Finanssiala ry
Fipra Finland
Helen
Helsingin kaupunki
Helsingin yliopisto
Huhtamäki Oyj
Kaupan liitto
Kemianteollisuus
Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry
Kiinteistönvälitysalan Keskusliitto
Marttaliitto
Medialiitto
Metsäteollisuus ry

Oikeusministeriö
Oulun kaupunki
ProCom Viestinnän ammattilaiset ry
SAK
Suomen Journalistiliitto
Tekir Oy
Teknolgiateollisuus ry
Turun yliopisto
Tutkivan journalismin yhdistys
Viestinnän ammattilaiset
Viestintätoimisto Kreab Oy
Viestintätoimistot, Marketing Finland; oma toimisto Medita Oy

1. Mihin kohtiin kaivattaisiin erityisesti lisää tarkennuksia? Puuttuuko ehdotuksesta jotain? Onko käytetty termistö ymmärrettävää ja riittävän selkeää?

Yleisesti ottaen valmistelijat ovat tehneet perusteltua ja huolellista työtä. Kiinnitän tässä kuitenkin huomiota pariin asiaan. Ensinnäkin tärkeää on mielestäni kiinnittää erityistä huomiota muutamaan tekstissä käytettyyn esimerkkiin. Kun puhutaan merkittävästä taloudellisesta tai yhteiskunnallisesta intressistä, suora vaikuttaminen tiettyyn sisältöön voi tarkoittaa aika korkeaa kynnystä nykyisessä muodossa. Lisäksi vaikka pienet yritykset eivät ole niin merkittäviä lobbaajia kuin suuret, niiden ”yhteismassa” voi kuitenkin olla suuri, ja voivat muodostaa suuren osan politiikoille ja virkamiehille tulevista signaaleista. Myös kohta ”Yhteydenpidossa kerrotaan omasta tilanteesta tai ollaan huolissaan yhteiskunnallisesta kehityksestä yleisellä tasolla”, joka siis ei tulisi sääntelyn piiriin, voi vaikkapa usean pienyrityksen kohdalla kertoa esim. vahvasta vaatimuksesta vähentää veroja tai esim. sääntelyä juuri kyseisen yrityksen alalla, tai lisätä julkisia tukia tms. Tällaista toimintaa on erittäin vaikea säädellä, mutta mielestäni voisi olla jokin esimerkki siitä, minkälainen yleinen vaikuttaminen on kyllä vaikuttamista, kuten tarve lisätä julkisia tukia juuri tietylle alalle. Vielä kiinnittäisin huomiota kohtaan ”Esimerkkejä tavanomaisesta yhteydenpidosta: elinkeinoharjoittaja tai oikeushenkilö vaihtaa teknisluonteisia tietoja viranomaisen kanssa”. Teknisluonteinen voi sisältää esim. julkisen sektorin määräämiä tuotestandardeja, jotka voivat vaikuttavat kilpailuun eri aloilla, kun suosivat joitakin tuottajia, ja joihin vaikuttaminen on kyllä lobbausta. Toiseksi, olisi hyvä, että yhteydenpidon aiheet tulisi mahdollisimman tarkasti kirjattua rekisteriin. Tässä voisi käyttää vaikka ei-velvoittavia esimerkkejä. Kolmanneksi, on hyvä, että viranomaiselta toivotaan ymmärrystä sidosryhmäyhteistyöstä. Nykyaikana olisi kuitenkin tärkeää, että mahdollisen neuvottelukunnan kokoonpanossa olisi edustettuna myös nimenomaan tieteellistä asiantuntemusta (tunnistan ja tunnustan, että tässä

lauseessa on kyse lobbaamisesta, vaikka se onkin myös asiantuntijamielipiteeni). Ylipäättään näen, että tämä säätelyprojekti olisi hyvä nähdä prosessina, joka jatkuisi vielä tämän lain säätämisen jälkeen. Tärkeää tulevaisuudessa olisi saada tieto mahdollisimman hyvin käyttöön eri alojen kuulemiskäytäntöjen kehittämisessä.

- Mika Vehka, Helsingin yliopisto

Mika Vehkalla on useita tärkeitä huomioita kommentissaan. Satunnaisuus on syytä rajata tarkasti, ettei liian paljon toiminnasta jää piiloon (ymmärränkö oikein, jos yhteydenotto koskee siis konkreettista lakihanketta, tulisi rekisterivelvollisuus?)

Koska työryhmä ja kuulemisosallistumiset on nyt rajattu ulkopuolelle, on tärkeää saada niihin rekisteristä suora linkki tavalla tai toisella, jotta käyttäjä saa kattavan kuvan vaikuttamistyöstä.

Toivottavasti kunnat tosiaan saadaan mukaan seuraavassa vaiheessa. Sinänsä esitetty laajuus antaa valtiollisesta tasosta jo kattavan kuvan.

Jäin vielä miettimään tarkempia perusteluja omistaja-ohjauksen rajaamiselle pois soveltamisalasta. Ryhmäkanslioiden ulos jääminen on esitetyllä logiikalla perusteltua, tosin harmillista avoimuuden näkökulmasta (ne toimivat kuitenkin oleellisesti mukana eduskunnan lainsäädäntöprosessia). Hyvä, että uhkasakkomahdollisuus on olemassa.

- Laura Nordstrom, Helsingin yliopisto

Hyviä pointteja! Esimerkiksi yhteydenpidon aiheet tulisi tosiaan kirjata mahdollisimman tarkasti, muuten rekisteristä uhkaa tulla varsin epäinformatiivinen. Konkretiaan ohjaaminen toimisi?

- Eklund Ville, Tutkivan journalismin yhdistys

Soveltamisalassa kannattaisi lähteä liikkeelle vaihtoehdolla 1 eli ministerit, kansanedustajat ja näiden avustajat. Rekisterin käyttöönoton ja toimivuuden kannalta sen helppokäyttöisyys on olennaista, ja olisi harmi, jos turhan laajan soveltamisalan mukaan ottaminen alkuvaiheessa olennaisesti vaikeuttaisi rekisterin sujuvaa käyttöönottoa.

- Susanna Aaltonen, Kemianteollisuus

Minunkin mielestäni avoimuusrekisteri kannattaisi aloittaa maltillisesti rajatulla soveltamisalalla: eduskunta/maan hallitus. Näin voitaisiin päästä hallitulla tavalla liikkeelle. Maltillisesti rajattu soveltamisalue mahdollistaisi sen, että rekisteristä voitaisiin saada helppokäyttöinen ja toimiva, eikä siitä tulisi eri tahojen ja viranomaisten välistä yhteistyötä kangistava. On Suomen kehittämisen kannalta tärkeää, että toimintakäytännöt tukevat sitä, että meillä säilyy toimiva vuoropuhelu yritysten/sidosryhmien ja julkisen hallinnon edustajien välillä.

- Jyri Järvihaavisto, Elisa Oyj

Soveltamisala tulisi rajata tarkasti siten, että ehdotus koskee vain ministeriöitä ja kansanedustajia ja heidän avustajiaan. Liian laaja soveltamisala johtaa helposti yhteistyön ja vuoropuhelun kangistumiseen.

- Tiina Ryttilä, Metsäteollisuus

Toimijan taloudelliset tiedot vaikuttamistoiminnan resursseista: Miten tämä soveltuu esim. kansalaisjärjestöihin ja yhdistyksiin, jotka voivat määrätä vaikka koko henkilökuntansa vaikuttamistyöhön ilman että työlle on allokoitu budjettia ollenkaan.

- Eero Iloniemi, Fipra Finland

Olennaista on läpinäkyvyys yhteyksissä poliittisiin päättäjiin. Virkamiehet eivät ole sitä, he toimivat virkavastuulla ja heidän harkintavaltaansa rajaavat lait ja säädökset. Aloitetaan nyt näistä valtiovallan poliittisen päätöksenteon toimijoista. Sen osoittaessa toimivuutensa voi ajatella myös kuntien ja mahdollisten maakuntien poliittista päätöksentekoa.

- Matti Saarinen, Viestintätoimisto Kreab Oy

Olen samaa mieltä kun muutama muukin täällä, että soveltamisalassa tulisi ensin lähteä kohdan 1) "ministereihin tai kansanedustajiin tai näiden avustajiin,.. " osalta liikenteeseen. Tai sitten kohdan kaksi toimijat tulisi yksilöidä vielä tarkemmin. Kun puhutaan "ministeriöstä" tarkoitetaanko sillä kaikkia ministeriön työntekijöitä, vai vain tiettyjä työntekijöitä? Lisäksi mietin "valtion virastoja". Tulkitaanko niihin mukaan myös välillistä julkista valtaa harjoittavat organisaatiot, kuten vaikkapa Suomen metsäkeskus (ei varsinaisesti ole "valtion virasto", mutta myöntää valtion tukia metsänomistajille).

"Mikäli satunnaisessa vaikuttamistoiminnassa on kysymys merkittävästä taloudellisesta tai yhteiskunnallisesta intressistä, toimijan tulee rekisteröidä yhteydenpito." Meneekö rekisteröinti käytännössä seuraavasti: Toimija havaitsee tekevänsä sääntelyn piirissä olevaa vaikuttamista, jolloin rekisteröi itsensä avoimuusrekisteriin. Ilmoittaako toimija tämän jälkeen jokaisen yksittäisen sääntelyn piiriin kuuluvan yhteydenpidon avoimuusrekisteriin sitä mukaan kun näitä yhteydenottoja heidän suunnaltaan tehdään? Vai riittääkö yksi rekisteröintikerta, jonka yhteydessä ilmoitetaan pääpiirteissään aiheet ja nykyiset ja mahdolliset tulevat yhteydenoton tahot? Tämä on käytännön toteuttamisen kannalta tärkeä tieto kun yksittäinen toimija suunnittelee, miten sisäisesti seuraavat näitä yhteydenottoja esimerkiksi asiakkuudenhallintajärjestelmissään, jotta pystyvät tarpeelliset rekisteröinnit tekemään.

- Jeni Suhonen, Marttaliitto

Kaipaam täsmällisempää ohjetta (ehkä se on jossain), miten määritellään vaikuttamistoiminnan resurssit? Tarkoitetaanko tällä vaikuttamista tekevän organisaation liikevaihtoa tms, vai täsmällisemmin sitä, minkä verran resursseja vaikuttamiseen käytetään? Onko se vaikuttamistoimintaan osallistuvien henkilöiden määrä/ palkat koko tilikaudelta, koko yhteiskuntasuhteet-toiminnon budjetti (jossa voi olla paljon muutakin), sisältykö mahdollisesti käytettävien ulkoisten toimijoiden, kuten viestintätoimistot ja-konsultit, käyttö?

- Katariina Hietaranta, Huhtamäki Oyj

Avoimuusrekisteri on hyvä aloite ja kannatan avointa sekä läpinäkyvää yhteiskunnallista vaikuttamista. Rekisterin henki on lisätä avoimuutta, läpinäkyvyyttä sekä parantaa yhteiskunnallista päätöksentekoa. Tärkeää olisi, että nämä tavoitteet toteutuvat yksityiskohtien tasolla. Alla muutamia huomioita: Soveltamisalassa tai rekisterin toiminnan esittelyssä tulisi yksiselitteisesti ottaa kantaa siihen, mikä toiminta lasketaan yhteydenpidoksi. - Onko esimerkiksi päättäjän kutsuminen julkiseen tilaisuuteen yhteydenpitoa siinä tapauksessa, että päättäjällä ei reagoi mitenkään kutsuun, ei ilmoitaudu, eikä osallistu tilaisuuteen? Tämän tyyppisiin tilaisuuksiin voidaan kutsua satoja päättäjiä ja heidän listaamisensa rekisteriin ei ole tarkoituksenmukaista heidän näkökulmastaan.- Onko päättäjän tavoittelu tai esim. tapaamispyynnön lähettäminen yhteydenpitoa, jos tapaamispyynnön kohde ei

reagoi pyyntöön, eikä aitoa yhteyttä synny millään tasolla? - Miten esimerkiksi sadoille kontaktihenkilöille lähetettävä uutiskirje tulkitaan? On kohtuutonta, jos on ilmoitettava jokainen heistä yksitellen. Tässä riskinä, että päättäjät eivät saa jatkossa relevanttia tietoa, koska eri tahot lopettavat esim. uutiskirjeiden lähettämisen ja muun niin sanotun laajemman viestinnän päättäjille. Tässä voisi rajata ilmoitusvelvollisuus henkilökohtaiseen ja kohdennettuun viestintään ja yhteydenpitoon. Toimintailmoituksen pakolliset kohdat tulisi ohjeistaa yksiselitteisesti. - Mitä esimerkiksi tarkoitetaan toimintailmoituksen yhteydenpidon kohteen alla laitetussa kohdassa ”vaikuttamistoiminta muiden yhteisöjen kautta”? Voiko yksittäinen toimija olla vastuussa esimerkiksi toimialajärjestön tekemän vaikuttamistyön kirjaamisesta rekisteriin? Yksittäisellä toimijalla ei ole tämän raportointiin riittävää tietoa, eikä resursseja. On myös huolehdittava, että rekisterin johdosta päättäjät ja yhteiskuntaa kehittävät tahot eivät joudu syyttä kritiikin kohteiksi epäselvän rekisterin johdosta. Pohjana toimivalle rekisterille voidaan pitää EU:n avoimuusrekisteriä, jossa sitoudutaan hyvään edunvalvonnan toimintatapaan. Perusilmoituksen ohjeistuksessa olisi myös syytä avata yksiselitteisesti, mitä tarkoittaa tilikauden vaikuttamistyön resurssit.

- Kimmo Malin, Helen

Soveltamisala ja sen rajaukset Yksi keskeinen perustelu avoimuusrekisterin luomiselle on avata, millaisia edunvalvontaintressejä julkisen vallan käyttöön valtion tasolla liittyy. Keskeisintä on kuitenkin lainsäädännöllisen jalanjäljen avaaminen. Kaupan liitto katsoo aiemman kantansa mukaisesti, että avoimuusrekisterin soveltamisala tulisi rajata

1) ministereihin ja kansanedustajiin ja näiden avustajiin, sekä

2) ministeriöihin ja eduskuntaan.

Soveltamisalan ulottamista valtion virastoihin emme pidä ainakaan alkuvaiheessa perusteltuna, koska tämä on omiaan lisäämään huomattavasti edunvalvontatoimijoiden hallinnollista taakkaa, vaikei rekisterin toimivuudesta tai hyödyllisyydestä ole vielä takeita eikä mahdollisista käytännön toimintaan liittyvistä haasteista tietoa. Valtion virastojen asemaa voidaan arvioida uudelleen, kun näistä on kertynyt riittävästi kokemusta. Toivomme, että oikeusministeriö tekee tai teettää perusteellisen vaikutustenarvioinnin siitä, kuinka paljon yrityksiä ja muita yhteisöjä soveltamisalan piiriin tulisi asiantuntijatyöryhmän ehdotuksen mukaisella rajauksella ja toisaalta yllä esitetyllä kapeammalla rajauksella, ja millaisia kustannuksia erilaiset soveltamisalarajaukset aiheuttavat yrityksille ja muille yhteisöille. Soveltamisalan rajaukset vaikuttavat pääosin perustelluilta. Valtion virastojen

sisällyttäminen soveltamisalaan voi kuitenkin aiheuttaa rajanveto-ongelmia mm. silloin, kun kyseessä on viranomaisen asettamaan työryhmään osallistuminen, jos virasto tekee yhteistyötä edunvalvojan kanssa esimerkiksi yhteisen ohjeistuksen tai linjauksen laatimiseksi. Onko tällainen yhteydenpito laskettava lobbaukseksi, koska kyse ei ole edunvalvojan operatiiviseen toimintaan välittömästi liittyvästä asiasta ja yhteyttä pidetään usein asiantuntijatasolla? Vastaava epäselvyys liittyy tilanteeseen, jossa yritys tai muu yhteisö kysyy virastolta neuvoja suoraan yritystä koskettavaan asiaan ja kertoo oman kantansa tai tulkintansa, mutta jossa ei ole kyse esim. viranomaispäätöksestä. Jos tällaisella yhteydenpidolla on vaikutusta viraston tulkintalinjaan, kuten tiettyjen säännösten soveltamiseen, katsotaanko yrityksen toiminta lobbaamiseksi? Perusilmoituksessa ja toimintailmoituksessa annettavat tiedot Yhteydenpidon kohteiden, aiheiden, määrien, tapojen ja ajankohtien raportoiminen edes kuukausitasolla puolivuositain annettavassa toimintailmoituksessa olisi edunvalvojen kannalta työläs projekti.

Kaupan liitto kritisoi sitä, että avoimuusrekisterin valmistelussa on rekisteröitymisvelvolliselle päätetty säilyttää sellaisia velvoitteita, joiden olisi perustellumpaa katsoa kuuluvan lobbauksen kohteelle ja jotka voitaisiin kirjata tämän ylläpitämään tapaamispäiväkirjaan. Tämän vuoksi tulisi vielä harkita, olisiko yhteydenpidon kohteiden listaaminen aihekohtaisesti riittävää ilman lukumäärien tai ainakaan yksityiskohtaisten yhteydenpidon tapojen listaamista. Vaikuttamistoimintaa muiden yhteisöjen kautta koskevaa kirjausta tulisi täsmentää. Riittävää pitäisi olla, että perusilmoituksessa kerrotaan mahdolliset jäsenyydet erilaisissa yhteisöissä kuten yhdistyksissä. Jos tällainen yhteisö, esimerkiksi toimialajärjestö tai ammattiliitto, on rekisteröitynyt avoimuusrekisteriin, on selvää, että yhteisö tekee edunvalvontaa myös jäsentensä puolesta tai vähintään jäsentensä suostumuksella niissä asioissa, joita yhteisön oma toimintailmoitus koskee. Edelliseen liittyen pyydämme selventämään perusilmoituksen taloudellisten tietojen osalta, sisältävätkö vaikuttamistoiminnan resurssit myös jäsenmaksut organisaatioille, jotka toimivat lobbareina. Näkemyksemme mukaan näin ei tulisi olla, jotta vältetään kahdenkertaisilta kirjauksilta.

- Ilari Kallio, Kaupan liitto

Valvonnasta ja raportoinnista: Rekisteriviranomainen valvoo toimintaa, ja kuten esityksessä lukee, käsittelee mahdollisia ilmiäntoja. Olisi hyvä kuulla tarkemmin, miten valvonta toimii, millaisilla resursseilla ja millaisella prosessilla. Satunnaista lobbausta ei tarvitse rekisteröidä paitsi jos se on taloudellisesti tai yhteiskunnallisesti erittäin merkittävää. Kuka arvioi ja millä tarkemmalla kriteeristöllä,

milloin on merkittävää? Toinen kohta: sääntelyä ei sovelleta vieraiden valtioiden henkilöihin tai organisaatioihin, mutta kuitenkin kv. yrityksiin. Miten on ajateltu valvonta sille ettei rekisterin ulkopuolelle määritellyistä tahoista muodostu kiertotietä lobbaukselle?

- Elina Melgin, Viestinnän ammattilaiset

Perusteluista ei käy ilmi, miten arvioidaan ministeriön tai valtion viraston asiantuntijan kanssa käytäviä keskusteluita. Onko ajatuksena, että keskusteluiden sisällöstä riippuu, kuuluvatko ne soveltamisalaan? Tämä on nyt vähän epäselvää. Onko virkamiehen asemalla organisaatiossa merkitystä arvioinnissa? Esim. ministeriön asiantuntijan kanssa käydään keskustelu tulevasta sääntelystä, mitä suunnitellut ehdotukset tarkoittavat joidenkin yksityiskohtien osalta. Tai asiantuntijan kanssa keskustellaan voimassa olevan sääntelyn yksityiskohtien sisällöstä. Ovatko nämä kirjattavaa yhteydenpitoa? Kokonaisuudessaan rekisterin luominen on kannatettavaa ja luonnostellut periaatteet ovat pääpiirteissään kannatettavia. Myös neuvottelukunnan perustaminen on kannatettavaa. Toimintailmoituksen kohta "Vaikuttamistoiminta muiden yhteisöjen kautta" johtaisi siihen, että toiminta saatetaan kirjata kahteen päällekkäiseen kertaan. Tätä velvoitetta tulisi yksinkertaistaa ja muuttaa siten, ettei ilmoituksista saisi harhaanjohtavaa kuvaa toiminnan laajuudesta. Toimintailmoituksessa sisällössä tulee välttää liiallista hallinnollista taakkaa ja pitäytyä yhteydenpidon ilmoittamisessa aiheittain ja henkilöittäin.

- Mari Pekonen-Ranta, Finanssiala ry

Soveltamisalan ulkopuolelle on nyt rajattu kunnat ja kaupungit. Niillä on kuitenkin myös runsaasti sellaista toimintaa johon kohdistuu suoraa yhteydenpitoa ja intressejä, ja erityisesti maininta satunnaisesta vaikuttamistoiminnasta voi sisältää suuren määrän toimintaa, jota voi kutsua lobbaukseksi mutta myös myös osallistumiseksi, kehittämiseksi, yhteissuunnitteluksi, vaihtoehtosuunnitteluksi. Toistaalta, ovatko esimerkiksi rakennusalan sijoittajakehittäjät lobbareita kun ne ideoivat Helsingin keskeisten kaupunkitilojen suunnittelua ja tarjoavat suunnitelmiaan (joko pyynnöstä tai ilman)? Onko valmisteltavan rekisterin "henki" sellainen että sitä ei tulla ainakaan näillä spekkeillä laajentamaan kuntasektoriin? Kuntasektorilla soveltaminen olisi haastavaa, ja siksi onkin hyvä että selkeä rajaus valtiohallintoon ja ministeröihin on tässä vaiheessa tehty. Monet yhdistykset ja järjestöt pyrkivät vaikuttamaan myös valtionhallinnon alaisiin elimiin. Vieläkään en ihan saanut selvää pikalukemalla, pitäisikö jatkossa esimerkiksi kaupunginosayhdistysten liittyä avoimuusrekisteriin, koska

ne pyrkivät vaikuttamaan oma asuinalueensa asioihin. Esim. ympäristöministeriö vastaa asioista, joihin kohdistuu sellaisia kansalaisjärjestöjen vaikuttamistoimia, joiden takana voi tulkita olevan merkittäviä yhteiskunnallisia intressejä. Kuka tämän tulkinnan tekee (merkittävyyden aste ja mittari)?

- Heli Rantanen, Helsingin kaupunki

Esitän Elinkeinoelämän keskusliiton näkökulmasta seuraavat huomiot tarkennusehdotuksistamme:

1. Avoimuusrekisterin soveltamisala EK ehdottaa harkittavaksi vielä, voisiko avoimuusrekisterin soveltamisalaa tarkentaa muistion muotoilusta siten, että soveltamisalaan kuuluisi vaikuttaminen, joka kohdistuu ministereihin tai kansanedustajiin tai näiden avustajiin, ministeriöihin ja eduskuntaan eli työryhmän työssä ollut "ehdotus 3". Pääosa lainsäädäntö- ja budjettivaikuttamisesta kohdistuu näihin toimijoihin, minkä vuoksi olisi perusteltua harkita soveltamisalan rajaamista ainakin alkuvaiheessa tällä tavalla.

2. Kommentit toimintailmoituksen "Vaikuttamistoiminta muiden yhteisöjen kautta"-kirjauksesta Toimintailmoituksessa annettavia tietoja koskien EK ehdottaa harkittavaksi vielä "vaikuttamistoiminta muiden yhteisöjen kautta"-kirjauksen muuttamista. Tällä hetkellä oleva muotoilu on ymmärrettävissä siten, että esimerkiksi kaikki EK:n jäsenjärjestöt joutuisivat raportoimaan sen, että tiettyyn lainsäädäntöhankkeeseen X on vaikutettu myös EK:n toimesta. Tällöin esimerkiksi EK joutuisi raportoimaan ensin kaikki avoimuusrekisteriin toimintailmoituksella raportoivat tiedot jäsenyhteisöilleen, jonka jälkeen ne joutuisivat raportoimaan samat tiedot uudelleen rekisteriin. EK ehdottaa harkittavaksi vaihtoehtona sitä, että perusilmoituksessa kukin toimija ilmoittaa mahdolliset jäsenyytensä muissa yhteisöissä ja tieto siitä, että mitkä tietyn yhteisön järjestöt vaikuttavat samaan teemaan olisi tarvittaessa hahmotettavissa tätä kautta. Tällainen "vaikuttamistoiminta muiden yhteisöjen kautta" erittely asiakohtaisesti olisi mahdollisesti hyvin raskas ja katsomme, että ehdottamamme toinen vaihtoehto olisi esimerkki siitä, miten tämän voisi toteuttaa hallinnollisesti yksinkertaisemmin.

3. Kommentit toimintailmoituksen "Yhteydenpidon tavat ja niiden määrä"-kirjauksesta Tavoitetta raportoida yhteydenpidon määrät voidaan pitää pääosin ymmärrettävänä ja perusteltuna. Katsomme, että raportointi on syytä tehdä muistiossa kuvatulla tavalla yhteydenpidon suuruusluokittain. Yhteydenpidon tavan osalta ehdotamme, että sen raportointi tapahtuisi myös vastaavasti jollain hyvin

ylätasoisella tavalla, esimerkiksi "Keskustelu" "Kirjeenvaihto" tms. Kun tavoitteena on rakentaa teknologianeutraalia sääntelyä, olisi perusteltua kuvata asia ylätasoisemmin, kuin yhteydenpidon tavan liian tarkalla yksilöinnillä. Muistioiden perusteella jää vielä hieman epäselväksi, mitä tarkoittaa yhteydenpitokerran määritelmä. Mielestämme esimerkiksi yhden sähköpostiviestiketjun olla laskennassa yksi yhteydenpitokerta, jotta raportointi on työmäärältään tarkoituksenmukainen. Pitäisimme perusteltuna, että toimintailmoituksessa tulisi raportoida yhteydenpidon lukumäärä mainitulla tavalla ja se, mistä teemoista puolen vuoden aikana on keskusteltu ilman tarkempaa määrittelyä siitä, kuinka monta kertaa tietyistä teemasta on puhuttu. Käytännössä monessa tilanteessa voi olla vaikea yksilöidä, mistä säädöshankkeista tarkalleen milloinkin puhutaan, jos puhutaan yleisellä tasolla politiikkateemasta. Kiinnitämme myös huomiota siihen, että pienen rekisteröitymisvelvollisen kannalta olisi perusteltua pitää raportoitavat tiedot sellaisella tarkkuudella, joka on kohtuullisella työllä raportoitavissa, ettei raskas hallinnollinen raportointivelvoite rajoita toimintaa.

4. Kommentit soveltamisalan rajaukset-pykäläluonnoksen "tavanomaiseen asiointiin viranomaisissa;"-määritelmästä Pidämme tärkeänä, että tämä on vähintään perusteluissa määritelty riittävän tarkasti, että kaikki yrityksen oikeuksia ja velvollisuuksia yksittäistapauksessa koskeva asiointi on avoimuusrekisteriin tehtävän raportoinnin ulkopuolella. Yrityksillä saattaa olla tarpeen käydä hyvinkin monenlaisia keskusteluja eri viranomaisten kanssa, esimerkiksi erilaisten ympäristölupien hakemiseen liittyen, käydä kilpailuoikeudellista neuvontaa koskevaa keskustelua KKV:n kanssa tai hakea verottajalta ennakkoratkaisupyyntöä. EK katsoo, että kaiken tällainen normaalin yritysten ja viranomaisten välisen johonkin konkreettiseen asiaan liittyvän yhteydenpidon tulee olla rekisterin ulkopuolista toimintaa.

5. Kommentit soveltamisalan rajaukset-pykäläluonnoksen "- 4) satunnaiseen vaikuttamistoimintaan, jos toimintaan ei liity merkittävää taloudellista tai yhteiskunnallista intressiä ja sitä ei tehdä korvauksesta tai kolmannen osapuolen puolesta;" Satunnaisuutta koskevan määrittelyn osalta ehdotamme harkittavaksi, voisiko ilmaisua täsmentää myös pykälätasolla jotenkin korostaen sitä, että "ennalta suunnittelemattomat satunnaiset" henkilöiden kohtaamiset erilaisissa paikoissa eivät olisi rekisteriin raportoitavia tietoja.

6. Uhkasakkojen edellytykset Työpajaan jaetusta asiakirjaselvityksestä jää vielä hyvin avoimeksi, millaisilla edellytyksillä rekisteriviranomainen voisi käynnistää uhkasakkoprosessin. EK pitää tärkeänä, että pykälissä tulee olemaan täysin tyhjentyvästi ilmaistuna, mikä on kyseisen menettelyn käyttämisen

kynnys, jotta rekisteröitymisvelvolliset voivat sääntelyn perusteella tietää, mikä on oikea toimintatapa, millä sääntelyä pystyy noudattamaan.

7. Esimerkkejä vaikuttamistoimintaan liittyvästä yhteydenpidosta-listauksesta EK kiinnittää huomiota esimerkkiin, jossa todetaan "Yksittäisen elinkeinoharjoittaja tai oikeushenkilö on yhteydessä viranomaisiin muussa kuin teknisluonteisessa tiedonvaihdossa, joka liittyy suoraan viranomaisen toimeenpanotehtäviin. Tarjoaa esimerkiksi näkemyksiään tai tuottamaansa tietoa päätöksenteon ja valmistelun tueksi." EK kiinnittää huomiota siihen, että esimerkiksi verotuksen ennakkoratkaisumenettelyssä on käytännössä kyse menettelystä, jossa verovelvollinen tarjoaa omia näkemyksiään tietyn yksilöidyn asian vero-oikeudellisesta kohtelusta. EK pitää jaottelua "tekniseen" ja "ei tekniseen" tiedon tarjoamiseen haasteellisena. Pitäisimme perusteltuna harkita esimerkkien kuvaamista sitä kautta, että onko kyse jonkin yksittäisen tietyn lainsäädännön perusteella käsiteltävän asian hoitamisesta vai pyritäänkö vaikuttamaan asiaan yleisemmällä tasolla.

- Lauri Koskentausta, Elinkeinoelämän keskusliitto

Hyviä kommentteja tarkkuuden tarpeesta. Muutamaa ehdotusta kommentoisin. "EK pitää jaottelua "tekniseen" ja "ei tekniseen" tiedon tarjoamiseen haasteellisena." Vastaava pykälä, jossa erotellaan teknisluontoinen ja ei-tekninen tiedonvaihto, on Irlannin rekisterilaissa ja määrittelyn haastavuus on aiheuttanut sielläkin keskustelua. Tätä voisi tässäkin selventää, mutta työryhmä on kyllä antanut aika hyvin esimerkkejä siitä, mitä sillä tarkoitetaan: "osallistuu esimerkiksi viranomaisen tiedonkeruuseen, viranomaiskäsitelyyn tai toimeenpanoon liittyvään muuhun ohjaus-, tarkastus- ja neuvontatoimintaan". "EK ehdottaa harkittavaksi vielä, voisiko avoimuusrekisterin soveltamisalaa tarkentaa muistion muotoilusta siten, että soveltamisalaan kuuluisi vaikuttaminen, joka kohdistuu ministereihin tai kansanedustajiin tai näiden avustajiin, ministeriöihin ja eduskuntaan eli työryhmän työssä ollut "ehdotus 3". Pääosa lainsäädäntö- ja budjettivaikuttamisesta kohdistuu näihin toimijoihin, minkä vuoksi olisi perusteltua harkita soveltamisalan rajaamista ainakin alkuvaiheessa tällä tavalla." En näe lobbauksen määrää hyvänä perusteluna rajaukselle, erityisesti koska emme tarkkaan tiedä kuinka paljon rekisteriin päätyvää lobbausta mihinkin tahoon kohdistuu. Siitä, että rekisteri kattaa kohteita, joita ei lobata, ei ole mitään haittaa: jos johonkin rekisterin soveltamisalaan päätyvään kohteeseen, esimerkiksi johonkin virastoon, ei kohdistu lobbausta, niin sitten siitä ei myöskään synny mitään rekisterimerkintöjä eikä mitään hallinnollista työtä. Koska rekisterin tarkoitus on tuottaa tietoa lobbauksesta, rajausta kannattaisi miettiä niin että soveltamisalaan tulisi mahdollisimman hyvin ne

kohteet, joiden lobbaamisesta meillä ei vielä tietoa ole. Minusta työryhmän ehdotuksessa on nyt toimittu juuri näin. "Mielestämme esimerkiksi yhden sähköpostiviestiketjun olla laskennassa yksi yhteydenpitokerta, jotta raportointi on työmäärältään tarkoituksenmukainen." Ottaen huomioon, että "sähköpostiketju" voi olla kahden viestin mittainen yhden päivän aikana tehty pinnallinen tiedonvaihto tai kymmenien viestien mittainen useita kuukausia kestänyt yksityiskohtainen keskustelu, se ei vaikuta tarkalta "yhteydenpitokerran" yksiköltä. Tässä voisi toimia avoin tekstilaatikko, jossa voi vapaamuotoisesti kertoa millaista yhteydenpito on ollut.

- Paul Tiensuu, Helsingin yliopisto

EK:n kommentissa olevat ehdotukset hyviä ja kannatettavia. Soveltamisalaa voisi tarkentaa niin, että siihen kuuluisi vaikuttaminen, joka kohdistuu ministereihin tai kansanedustajiin tai näiden avustajiin, ministeriöihin ja eduskuntaan. EK:n vastauksessa on hyvin perusteltu tätä. Kuten moni muukin täällä toteaa, tämä on järkevä taso aloittaa. Vaikuttamiseen muiden yhteisöjen kautta: EK:n ehdottama toimintatapa kuulostaa järkevältä: perusilmoituksessa kukin toimija ilmoittaa mahdolliset jäsenyytensä muissa yhteisöissä ja tieto siitä, että mitkä tietyn yhteisön järjestöt vaikuttavat samaan teemaan olisi tarvittaessa hahmotettavissa tätä kautta. Vaikuttaa siltä että erityisesti "Yhteydenpidon tavat ja niiden määrä" vaativat selkeytystä. Rekisterin syytä olla yksiselitteinen ja tarkoituksenmukainen. EK:n huomiot hyviä tähänkin kohtaan.

- Anna Ranki, Teknologiateollisuus ry

Miten ehdotus suhteutuu mahdollisiin yhdistyslakiin kaavailtuihin muutoksiin, mm. toimintaryhmät?

- Katariina Luoto, Keski-Suomen yhteisöjen tuki ry

EK:n kommentteissa esitetyt näkemykset ovat kannatettavia. Hanke on avoimuutta lisäävä ja siten periaatteeltaan kannatettava. Rekisteröintivelvollisen perustietojen ja raportoitavien tietojen tulee olla helposti, yksiselitteisesti ja riittävän yleisellä tasolla kirjattavia. Satunnaisen ja suunnitelmallisen yhteydenpidon välinen ero pitää olla mahdollista tehdä vähintäänkin selkeiden kriteereiden perusteella ilman kohtuutonta tapauskohtaista harkintaa.

- Riikka Tahtivuori, Medialiitto
-

2. Kerro konkreettisia tilanteita, joissa joko osaisit tai et osaisi soveltaa ehdotettua soveltamisalaa tai johon mielestäsi liittyy epävarmuutta. Miten korjaisit mahdollisen epäselvyyden?

Jos olisin pienen yrityksen edustaja, minun olisi vaikea erottaa kansalaisvaikuttamista ja sääntelyn piiriin tulevaa edunvalvontaa (katso edellinen kohta). Olen hyvin tietoinen, että tämä kysymys on vaikea, mutta juuri siksi kiinnitän siihen huomiota.

- Mika Vehka, Helsingin yliopisto

Monet toimeksiannot ovat ilman aika- ja tehtävärajoituksia. Näiden kirjaaminen asianmukaisesti on käytännössä mahdotonta. Asiakkaan budjetti ei aina erittele vaikuttamistyötä muusta työstä. .

- Eero Iloniemi, Fipra Finland

Voi tulla kiihkeä päätösvaihe, jossa edunvalvoja on päivän mittaan useilla puheluilla, tekstareilla tai sähköposteilla yhteydessä päättäjään. Nämä yhteydenotot tulee aggregoida, koska joka välillä ei ehdi rekisteriä päivittää.

Yhteydenpito hallitusneuvottelijoihin on ilmeisestikin "vaikuttamista" puolueisiin, vaiko eduskuntaryhmiin, toki tuleviin ministereihin. Näinkö, siis miten?

- Matti Saarinen, Viestintätoimisto Kreab Oy

Olen Edunvalvontafoorumien edustajana mukana OM:n asiantuntijaryhmässä eli siis hyvin syvällä tässä kaikessa. Tästä huolimatta koen koko ajan epävarmuutta, miten tarkemmin määritellään esim. tavanomainen asiointi viranomaisissa ja satunnainen vaikuttamistoiminta. Virkamiesten johdolla on ansiokkaasti työstyetty siihen esimerkkejä, mutta pelkään, että se tulee olemaan rekisterin ns. akilleen kantapää. Se voi halvaannuttaa liikaa rekisterin käyttöönottoa sekä aiheuttaa turhaa epätietoisuutta. Tarpeellinen ja tärkeä vuoropuhelu esim. julkisen ja yksityisen sektorin välillä voi vaikeutua. Koronapandemia on meitä opettanut, miten olennaista on ylläpitää julkisen ja yksityisen kumppanuutta.

Nyt on ehdottoman tärkeätä saada Suomeen avoimuusrekisteri, mutta lähdetään liikkeelle maltillisesti eli ensi vaiheessa eduskunta, hallitus ja ministeriöt. Tätä lobbariverkoston toivetta olen tuonut esille asiantuntijaryhmässä ja parlamentaarisisessa ohjausryhmässä. Opetellaan käyttämään sitä maltillisella soveltamisalalla, jonka avulla tulee tapahtumaan jo iso avoimuusloikka lainsäädännöllisessä jalanjäljessä. Valtion lähes 100 virastoa sekä alue- ja

kuntataso (tuleva mahdollinen maakuntataso) ovat sitten seuraavan askeleen vaiheita, kun tämä rekisteri on saatu sujuvasti ensin toimimaan.

Epäselvyyttä on vähemmän, kun lähdetään liikkeelle maltillisesti.

- Tuomo Yli-Huttula, Edunvalvontafoorumi

Alla muutamia mahdollisia konkreettisia tilanteita, joihin liittyy epävarmuutta.

Sidosryhmätilaisuudet: Yhteydenpidon kohde kutsutaan julkiseen tilaisuuteen, hän ei reagoi mitenkään kutsuun, ei ilmoittaudu, eikä osallistu tilaisuuteen. Tämän tyyppisiin tilaisuuksiin voidaan kutsua satoja päättäjiä ja heidän listaamisensa rekisteriin ei ole tarkoituksenmukaista heidän näkökulmastaan. Korjausehdotus: rekisteriin merkittäisiin yhteydenpidon kohteiksi vain sellaiset henkilöt, jotka ovat osallistuneet sidosryhmätilaisuuteen.

Kontaktointiyritykset: Yhteydenpidon kohdetta tavoitellaan (esim. tapaamispyyntö), mutta tapaamispyynnön kohde ei reagoi pyyntöön, eikä aitoa yhteyttä synny millään tasolla.

Korjausehdotus: rekisteriin merkittäisiin yhteydenpidon kohteiksi vain sellaiset henkilöt, joiden kanssa on vuorovaikutusta eli heidän kanssaan pidetään tapaaminen tai aiheesta keskustellaan jollain muulla tavoin.

Vaikuttamistoiminta muiden yhteisöiden kautta: Yrityksen edustaja pitää puheenvuoron toimialajärjestön järjestämässä tilaisuudessa ja yleisössä on myös sääntelyn alaa kuuluvia päättäjiä. Kenen kuuluu merkitä päättäjät rekisteriin? Yksittäisellä toimijalla ei ole tämän raportointiin riittävää tietoa, eikä resursseja. Korjausehdotus: Toimialajärjestön tai muun yhteisön vaikuttamistoiminnan ilmoittamisesta rekisteriin on vastuussa kyseinen järjestö tai yhteisö paitsi jos järjestö/yhteisö tekee vaikuttamista vain tuon yksittäisen jäsenen tai yrityksen puolesta (tosin yhteisö tai toimialajärjestö ei yleensä saa tehdä työtä vain yksittäiselle jäsenelleen).

- Kimmo Malin, Helen

Kuluttaja-asiamies antaa linjauksia, joista osa valmistellaan yhdessä sidosryhmiä edustavien toimijoiden kanssa. Esimerkiksi alennusilmaisuja markkinoinnissa koskevan linjauksen kuluttaja-asiamies on laatinut linjauksen yhdessä Kaupan liiton kanssa. Onko tällainen, mahdollisesti viranomaisen aloitteesta, tapahtuva valmistelutyö avoimuusrekisterin piiriin kuuluvaa lobbausta vai ei, kun kyse ei ole tavanomaisesta asioinnista viranomaisessa eikä toisaalta varsinaisesta työryhmästä, vaikka yhteistyötaho(t) mainitaan nimeltä?

Epäselvyys on korjattavissa poistamalla valtion virastot soveltamisalasta (yksinkertainen ratkaisu). Vaihtoehtoisesti epäselvyys voidaan korjata jättämällä soveltamisalan ulkopuolelle viranomaisen asettamaan työryhmään osallistumisen ohella sellainen yhteistyö, jossa edunvalvojan rooli ja mukanaolo on viranomaisen toimesta tai puolesta vahvistettu tai todettu (monimutkaisempi ratkaisu).

- Ilari Kallio, Kaupan liitto

Rekisterin toiminta vaikuttaa selkeältä sen osalta, että milloin perusilmoitus tulee tehdä ja pääosin sen osalta, mitä toimintailmoitukseen tulee kirjata. Toimintailmoitukseen raportoitavien tietojen sisältöä olisi hyvä vielä selkeyttää, erityisesti edelliseen kysymykseen vastauksen sisällön mukaisella tavalla. Erityisesti täsmentämistä vaatisi edelleen se, että sattumanvaraista ja suunnittelematonta raportoitavan henkilön kohtaamista jossain ei tarvitsisi raportoida, jotta raportointivelvollinen voisi toimia oikein.

- Lauri Koskentausta, EK

On selkeää, milloin perusilmoitus pitää tehdä, mutta toimintailmoitus kaipaava tosiaan viilaamista. Yhteydenpidon tavat ja niiden määrä vaativat vielä selkeytystä ja raportoinnin hyvä palvella tarkoitustaan.

- Anna Ranki, Teknologiateollisuus ry

Miten tulkitaan esimerkiksi laajasti lähetettävät uutiskirjeet? Joskus päätöksentekijä voi olla myös tällaisen uutiskirjeen tilaaja omasta aloitteestaan.

Merkittävä osa vaikuttajaviestinnän ammattilaisten työstä on käydä jatkuvaa dialogia päätöksentekijöiden kanssa ja luoda yleistä poliittista tilannekuvaa. Tällaisella tehtävällä ei ole suoraa toimeksiantajaa, mutta se voi hyödyttää useaa asiakasta esimerkiksi poliittisessa raportoinnissa. Miten yleinen yhteydenpito, joka ei ole kenenkään suoraan antama toimeksianto, tulisi raportoida?

Yhteydenpidon aiheiden tarkkuustaso on usein esimerkiksi "digitalisaatio valtionhallinnossa", "sote-uudistus" tai "veropolitiikan kehitys" ilman, että kyseessä olisi yksittäiseen lakihankkeeseen vaikuttaminen. Miten voidaan taata riittävän tarkka raportointi? Nykymuotoinen ohjeistus sopii

hyvin yksittäisiin lakihankkeisiin vaikuttamiseen, mutta huonosti viestintätoimistojen toteuttamaan tiedonhankintaan ja skenarointiin.

Tavanomaiseen yhteydenpitoon tulisi sisällyttää julkisen hankintaprosessin lisäksi palvelujen tarjoaminen. Useat viestintätoimistot saattavat tarjota palveluja kohteille myös muutoin kuin julkisen hankintaprosessin kautta.

Miten tulisi raportoinnin osalta kohdella ns. "kaksoisrooleja", joissa esimerkiksi puolue- tai järjestötoiminnassa mukana oleva henkilö toimii myös esim. viestintätoimistossa tai edunvalvontaorganisaatiossa? Nyt ajatuksena on selvästi, että kaikki yhteydenpito tulisi rekisteröidä, joten esimerkiksi saman ympäristösuojeluyhdistyksen hallituksen jäsenten vuorovaikutus tulisi kirjata? Tämä tulisi jotenkin järkevästi rajata raportoinnin ulkopuolelle.

- Eero Rämö, Tekir Oy

Monet organisaatiot toimivat erilaisissa verkostoissa, jotka ovat luonteeltaan vakiintuneita tai hyvin lyhytkestoisia ja löyhiä. En täysin hahmota, miten verkoston yhteinen vaikuttaminen on ajateltu kirjattavaksi tai järkevästi organisoitavaksi.

Toiminnan medianeutraaliuden ymmärrän, mutta jään pohtimaan missä twittareiden, facebook-kavereiden ja someryhmien aikakaudella aidosti kulkee raja lain soveltamisessa?

Paikallistason tai ylipäättään pienempien vapaaehtois pohjalta toimivien yhteisöjen (yhdistys tms) voi olla haastavaa tietää avoimuusrekisteriin liittyvistä velvoitteista ja arvioida milloin velvoitteet voisivat koskettaa heitä.

Yhteydenpidon luonnetta ja sen mahdollista kehittymistä voi olla haastavaa arvioida ennakkoon. Tämä voi tehdä haasteelliseksi rekisteröitymisen etukäteen sellaisten tahojen kohdalla, joille lobbaus ei ole osa perustehtävää eikä tarvetta tunnisteta.

- Katariina Luoto. Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry

3. Miten aiot käyttää avoimuusrekisteriä? Mitä tietoa haluaisit löytää sieltä? Miten voisit hyödyntää rekisteriä oman toimintasi avaamisessa?

En usko käyttäväni rekisteriä.

- Eero Iloniemi, Fipra Finland

Parhaimmillaan rekisteri hahmottaa yhteiskunnan voimakentät (power mapin), joka selkiyttää ja rationoi yhteydenpitoa.

Viisas päättäjä kuuntelee erilaisia, jopa vastakkaisia näkemyksiä, ja päättää sitten harkintansa mukaan. Rekisteriä ei saisi väärinkäyttää päättäjän tai edunvalvojan maalitukseen tai ahdisteluun sillä perusteella, että on puhuttu "vääristä" asioista. Tämä on EU-rekisterin ongelma. Päättäjillä on houkutus kieltäytyä tapaamasta turkis-, savuke-, turve- tai muiden "tuomittujen" alojen edustajia välttääkseen joutumasta aggressiivisen NGO:n nettipainostuksen kohteeksi. Näin päätöksenteossa korostuvat kiellot rakentavan ratkaisun hakemisen sijasta. Pitää siis arvostaa päättäjiä, jotka perehtyvät monipuolisesti ennen päätöstään.

- Matti Saarinen, Viestintätoimisto Kreab Oy

Tutkimustarpeisiin suomalaisen lobbauksen analyysissa.

- Laura Nordstrom, Helsingin yliopisto

Avoimuusrekisteri mahdollistaa muiden tahojen vaikuttamistyön seuraamisen.

- Kimmo Malin, Helen

Viimeiseen ja ensimmäiseen kysymykseen: Avoimuusrekisteri voi olla myös mahdollisuus osoittaa oman organisaation jäsenille (esimerkiksi kun puhutaan etujärjestöistä) näkyvästi, että olemme ajaneet meille tärkeitä asioita ja ketä olemme aiheilla kontaktoineet.

Mielestäni on kuitenkin tärkeä pointti, minkä Matti Saarinen alla nostaa esille: "Rekisteriä ei saisi väärinkäyttää päättäjän tai edunvalvojan maalitukseen tai ahdisteluun sillä perusteella, että on puhuttu "vääristä" asioista." Lisäksi asia voi nousta ongelmaksi toisinkin päin. Voidaan ihmetellä (kun ei tarkemmin taustoja tiedetä), miksi jokin toimija on juuri tiettyyn ministeriin yhteydessä jos vaikka ministerin ala ei kohtaa toimijan alan kanssa.

Kun rekisteristä on mahdollista nähdä ne kaikki tahot, jotka ovat kontaktoineet vaikuttamistarkoituksessa vaikkapa yksittäistä kansanedustajaa, on pelkona, että näiden tavattujen tahojen perusteella vedetään väärä johtopäätöksiä. Varsinkin silloin jos tavatut tahot eivät kohtaa omien intressien kanssa. Tämä on keskustelun arvoinen aihe, miten estää väärinkäytökset.

- Jeni Suhonen, Martaliitto

Rekisteri voi olla hyödyllinen lisä Kaupan liiton kaltaisen toimialajärjestön edunvalvontatyön kuvaamiseen ja toiminnan avaamiseen, etenkin jos rekisteritietojen ylläpito ei ole liian työlästä ja tiedot saadaan nivottua osaksi organisaation omaa viestintää edunvalvonnan tavoitteista ja tavoista.

- Ilari Kallio, Kaupan liitto

Lobbauksen tutkimusta tulisi samaan aikaan lisätä. Hyvin kiinnostavaksi muodostuu seurata, kuinka paljon euroja käytetään kunkin aiheen lobbaukseen, mitkä organisaatiot lobbaavat, mitä toimistoja suositaan ja kenen etua lobbauksen kohteissa lopulta ajetaan. Tutkimuksen kautta rekisterin avoimuuden vaade tulee näkyväksi.

- Elina Melgin, Viestinnän ammattilaiset

Rekisteriin kerättävien tietojen johdonmukaisuus on tärkeää, jotta niitä voidaan käyttää oikealla tavalla. Esimerkiksi päällekkäisyyden poistaminen "Vaikuttamistoiminta muiden yhteisöjen kautta" olisi hyvä korjata.

- Mari Pekonen-Ranta, Finanssiala ry

Toimittajat luonnollisesti käyttävät rekisteriä yhteiskunnallisen päätöksenteon ja siellä tapahtuvan vaikuttamisen avaamiseen. Vaikka päivitystahti on hidas (puoli vuotta), rekisteri antaa edes jonkinlaista näkemystä siihen, millaista vaikuttamista vallan kulisseissa tapahtuu, mistä aiheista ja keihin kohdistettuna. Nämä tiedot voivat olla erittäin suureksi hyödyksi muun muassa silloin, kun jonkin päätöksen taustoista halutaan lisätietoja ja löytää ihmisiä, jotka siitä osaavat kertoa.

- Ville Eklund, Tutkivan journalismin yhdistys

Mielestämme rekisteröitymisvelvolliselle yhteisölle keskeinen arvo rekisterissä on se, että yhteisö voi avata omaa toimintaansa kuvatakseen avoimesti, mitä yhteisön vaikuttamistoiminta sisältää ja missä määrin sitä tehdään.

- Lauri Koskentausta, EK